

Stockholm 15 april 2024

Yttrande över Uppföljning för utveckling – ett hållbart system för samlad kunskap om villkoren för barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet (SOU 2022:02)

Inledning

Utredaren har haft ett viktigt uppdrag. Situationen för barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet måste fungera väl och det är ett stort misslyckande för det svenska skolsystemet om denna grupp systematiskt särbehandlas på ett negativt sätt. Det kan utifrån det perspektivet vara viktigt att skapa möjligheter för specifik uppföljning av vilka utbildningsresultat som barn och elever med funktionsnedsättning når. Sådan systematiskt framtagen statistik saknas idag.

Skälen till att statistikuppdelningen inte görs är att det saknas rättslig grund för att föra sådan statistik samt att den bedömts strida mot skollagens bestämmelser om att stöd ska ges efter behov, inte efter diagnos eller funktionsnedsättning. Uppgifterna är dessutom integritetskänsliga.

Det är lätt att ställa sig bakom utgångspunkten att barn och elever med funktionsnedsättningar alltid ska ges det stöd de behöver, och därmed inte behöva riskera att befinna sig i en grupp som särbehandlas negativt. I ett fullt ut fungerande system ska särskild uppföljning på gruppnivå inte behövas. Samtidigt ser våra medlemmar att förutsättningarna inte alltid finns på plats för att kunna garantera detta. I en situation med bristande ekonomiska resurser och där det är svårt att fullt ut bemanna med behöriga lärare riskerar barn och elever med större behov drabbas hårdare än andra. Mot bakgrund av detta ser Sveriges Skolledare att en ökad generell kunskap kring hur det svenska skolsystemet idag fungerar för gruppen med funktionsnedsättning vore bra.

Samtidigt vill Sveriges Skolledare framföra vissa invändningar mot utredarens bedömningar. Resonemanget utgår till stor del från att vi idag inte vet något överhuvudtaget om hur dessa elever har det och klarar sig i skolan. Förbundet vill hävda att en sådan utgångspunkt riskerar att leda tanken fel eftersom den förutsätter att gruppen på alla sätt skiljer sig från normalfördelningen och att den stora mängd uppföljningsinformation som redan idag samlas in inte har

någon relevans alls. Resonemanget förutsätter också att gruppen barn och elever med funktionsnedsättningar är homogen och på ett tydligt sätt kan skiljas ut från andra barn och elever.

Utredaren går så långt som till att hävda att villkoren för gruppen elever med funktionsnedsättningar medvetet har osynliggjorts och att kunskaperna om denna grupps skolsituation är mycket begränsad. Sveriges Skolledare har ingen anledning att gå i polemik med utredaren vad avser den generella kunskapen på nationell nivå, men motsätter sig bilden av att skolledare på lokal nivå inte skulle veta hur det går för de elever de har ansvar för. Förbundet vill tvärt om hävda att skolledare generellt ägnar mycket energi och engagemang till att få skolsituationen för dessa individer att fungera så väl som möjligt.

Utredarens förslag

Sveriges Skolledare kommenterar de av utredarens förslag som berör medlemmarna och deras möjligheter att utföra sina uppdrag som chefer och ledare i utbildningsverksamhet.

- Förslag 10.1 Instruktionerna för Statens skolverk och Statens skolinspektion ändras

Utredaren vill ge skolmyndigheterna tydligare ansvar för att samla in uppgifter och bidra med kunskapsunderlag för att motverka att barns och elevers funktionsnedsättningar medför negativa konsekvenser för deras målpuppfyllelse.

Sveriges Skolledare har inga invändningar mot förslaget som sannolikt kan leda till en ökade kunskaper om läget på nationell nivå. Förbundet vill samtidigt framhålla vikten av att använda samhällets samlade resurser klokt. Innan det avsätts resurser för kunskapsuppbyggnad är det viktigt att staten har en genomtänkt plan för vilka insatser som kan komma ifråga med utgångspunkt i det föreslagna kunskapsunderlaget. Med dagens styrsystem är det i stor utsträckning kommunerna som har möjligheterna att agera för verklig förändring i praktiken. Att lägga resurser på att samla in kunskap som sedan inte leder till någon reell förändring i villkoren för den aktuella gruppen barn och elever är sannolikt inte väl använda resurser.

- Förslag 10.2 Förstärkt uppföljning av kunskapsresultat och stödåtgärder

Utredaren diskuterar möjligheten att utveckla ett kvalitetsregister för insatser inom skolan av det slag som finns inom hälso- och sjukvården. Ett sådant register skulle göra det möjligt att följa upp barn och elever på individnivå. Det skulle dock förutsätta att man lokalt på varje skola kan identifiera och klassificera de barn och elever som utgör målpopulationen för ett sådant register. Utredaren konstaterar att en sådan klassificering med mycket hög sannolikhet inte

skulle bli tillräckligt tillförlitlig och dessutom innebära en väsentligt ökad administrativ belastning för skolans personal.

Sveriges Skolledare delar till fullo utredarens bedömning. Förbundet ser visserligen möjligheter till en rejält höjd kunskapsnivå och professionell utveckling för skolans personal om resurserna fanns för att följa varje barn och elev på den individuella nivå som kvalitetsregistret inom sjukvården förutsätter. Men med dagens grupp- och klassbaserade verksamhet är det en omöjlighet.

Utredaren föreslår istället möjligheter att samköra individbaserade utbildningsdata med patientregistret. Sveriges Skolledare har inget att anföra mot ett sådant förslag.

- Förslag 10.3.1 Utveckling av Skolverkets undersökningar om elevers och vårdnadshavares erfarenheter av och attityder till förskola och skola
- Förslag 10.3.2 Utveckling av Skolinspektionens undersökningar om elevers och vårdnadshavares erfarenheter och upplevelser av skolan.

Utredaren vill göra det möjligt att följa elever med funktionsnedsättning i Skolverkets undersökning Attityder till skolan. Det kräver en utveckling av enkätundersökningen.

Skolinspektionen inhämtar underlag för sina granskningsinsatser genom Skolenkäten. Utredaren vill utveckla enkäten så att det blir möjligt att följa hur elever med funktionsnedsättning upplever sin skolgång och hur skolan lyckas kompensera för olika funktionsnedsättningar när det gäller trygghet, trivsel och utbildningskvalitet.

Sveriges Skolledare har inget att anföra mot utredarens förslag.

Avslutande kommentarer

Sveriges Skolledare ser med oro på att allt fler medlemmar vittnar om svårigheter att kunna utföra sitt uppdrag och att fullt ut följa de krav som ställs på verksamheterna i skollagen och andra styrdokument. Det här gäller inte minst insatserna för elever som behöver kompensatoriska insatser. Svårigheterna kan bero på ekonomiska neddragningar men kan också bero på svårigheter att kunna anställa fullt behörig och legitimerade lärare och speciallärare, eller personal med de kompetenser som behövs för en tillgänglig elevhälsa. Det kan också handla om bristfälliga lokaler som inte ger möjligheter till de anpassningar som bedöms behövas.

För att kunna säkerställa att brister, eller risker för brister leder till åtgärder för att säkerställa kvaliteten i utbildningen, föreslår Sveriges Skolledare införandet av en lex-lagstiftning för skolväsendet, en lex Edico. Förebilden kan vara den

motsvarande lagstiftning som redan finns på plats inom de andra två stora välfärdssektorerna vård och omsorg. En Lex Edico skulle innebära att skolledare får i uppgift att rapportera när de ser dylika brister eller risker för brister. Målet är att ändra systemet så att ansvariga förtroendevalda på lokal nivå tydligare får ta ansvar för de prioriteringar som de gör. De svagheter som nuvarande styrsystem har blir genom en sådan lagstiftning också tydligare, vilket också bidrar till att ansvar kan utkrävas på rätt nivå.

För målgruppen för förslagen i den föreliggande utredningen skulle en dylik lex-lagstiftning sannolikt betyda mycket eftersom de vanligtvis är mer beroende av specifika lösningar och anpassningar som går utöver det man skulle kunna kalla det konventionella arbetet i klassrummet. Sveriges Skolledare har uppmärksammat skolministern på vårt förslag och även kommunicerat det på andra sätt för att få opinion för reformen.

Med vänlig hälsning

Sveriges Skolledare

Matz Nilsson
Förbundsordförande

Ann-Charlotte Gavelin Rydman
Förbundsordförande